

نگاه عرفانی که حاصل شهودی متفاوت و سیر و سلوک در انفس و آفاق است، در طول چندین قرن اخیر همواره با ادبیات فارسی همراه بوده است، البته با فراز و نشیب های فراوان. این نوع نگرش سبب نگارشی دیگرگون خواهد شد امری که در آثار برخی از شاعران حوزوی به خوبی مشهود است. لازم به ذکر است که مقوله عرفان عرصه خطیری است که می تواند با خطرهای فراوان همراه گردد، لذا آشنایی با معارف شیعی و همقدمی با پیران راه، شرط ضروری برای رسیدن به سر منزل مقصود می باشد. حجت الاسلام زکریا اخلاقی از شاعران مطرح حوزه با درک چنین فضایی به خلق آثاری سرشار از عرفان اسلامی پرداخته است

رو به انجام تام «استحباب»
حال سابق برای شان باقی ست
باتمسک به اصل «استصحاب»
عده ای جاده ی شهادت را
انحراف از صراط می دانند
در شگفتی در این میان بعضی
اصل را «احتیاط» می دانند
تابه کی مثل «زید» و «خالد» و «عمر»
تحت تاثیر «حرف جر» بودن
ای خوشا استوار چون «موسی»
ایمن از عامل اثر بودن

وسعت یافتن دایره عواطف سبب گسترده شدن موضوعات شعری گردید. شاعر در بند بیان حدیث نفس و درگیر دغدغه های شخصی نماند و با نگاهی نافذ به وقایع و حوادث اجتماعی و حتی جهانی نگر است. بیان آرمان های انقلاب، وصف برکات حاصل شده از آن، ستایش شخصیت الهی و انسانی، وقایع هشت سال دفاع مقدس و موضوعات مهم دیگری که در طول چند دهه اخیر از اهمیت خاصی برخوردار بوده است، همه و همه سوژه شاعران حوزوی شد برای ارائه آثار ادبی. حجت الاسلام سید ابوالقاسم حسینی متخلص به ژرفا به خوبی این اندیشه انقلابی را در غزل دفاع مقدس خود بیان کرده است:

شعرا اگر کلید بغض مانده در گلو نباشد
پرنیان نقش و معنی هر چه هست گون باشد
شعرا اگر نگوید اینجا اشک و آه و خون چه کردند
از شعور و شور و مردی ذره ای در او نباشد
شعرا اگر دمی نشیند زیر این رواق خون رنگ
بی کران کهکشان دیگر آرزو نباشد
کودکی است شعر و دلخوش ساعتی به اسب چوبی
گرفتنگ بر ندارد، جنگ رو به رو نباشد
تاسرای می پرستان رد پای زخم ما گیر
هیچ سوسری نیابی، ره به آن سبو نباشد
در میان آن مضامین آیه های آسمانی ست
هر که را وضو نباشد، اذن جستجو نباشد
اصلی ترین مباحث ادبی حوزه در همین دو حوزه اندیشه و احساس به وقوع پیوسته است و به تبع آن خیال، زبان، موسیقی و ساختار شکل گرفته است.

■ خیال

آشنایی با شعر معاصر، گسترش موضوعات شعری، حس نوجویی و نوگویی شاعر و پرهیز از تکرار مکررات سبب به وقوع پیوستن خلاقیت ها و نوآوری های شاعران حوزوی در عرصه خیال شعر شده است. شاعران در طول چند دهه اخیر به سراغ منابع تازه ای از خیال رفتند و به تبع آن به کشف های بدیعی در این حوزه رسیدند. مواجهه شاعران با عنصر خیال با طری تازه، سبب پویا شدن صور خیالی چون تشبیه، استعاره، مجاز و کنایه شد و برخی از

صور خیال که کمتر در شعر قدما به کار گرفته می شد نظیر حس آمیزی، تشخیص، پارادوکس و... حضور جدی تری در شعر معاصر و به تبع آن در شعر حوزه پیدا کرد. ارائه خیال شاعرانه با تصاویر و مضامینی محسوس و ملموس برای انسان معاصر، هم تاثیر گذاری شعر را بیشتر کرد، هم موجبات رهایی از تکرار را فراهم ساخت و هم سبب پویایی آثار ادبی گردید. حسن بیاناتی از شاعران جوان حوزه علمیه قم در غزلی خواندنی که زندگی معاصر در آن به خوبی ترسیم شده است، اینگونه می سراید:

نگاه می کنم از آینه خیابان را
وناگری باری باران و راهبندان را
«من از دیار حبیبم نه از بلاد غریب»
و بغض می کنم این شعر پشت نیشان را
چراغ قرمز و من محو گل فروشی که
حراج کرده غم و رنج های انسان را
کلافه هستم از آواز و ساز، از چپ و راست
بلند کرده کسی لای لای شیطان را
چراغ سبز شد و اشک من به راه افتاد
چقدر آه کشیدم شهید چمران را
ولی عصر... ترافیک... دود... آزادی
گرفته گرد و غبار اسم این دو میدان را
غروب می شود و بغض ها گلوگیر است
پیاده می روم این آخرین خیابان را...
عزیز مثل همیشه نشسته چشم به راه
نگاه می کند از پشت شیشه باران را
دو هفته ای ست که ظرف نباتمان خالی ست
و چای می خورم و حسرت خراسان را
سپرده ام قفس مرغ عشق را به عزیز
و گفتم آب دهد هر غروب گلداران را
عزیز با همه پیری عزیز با همه عشق
به رسم بدرقه آورده آب و قرآن را
سفر مرا به کجای می برد؟ نمی دانم
همین که چند صباحی غروب تهران را...
صدای خورن باران به شیشه ای اتوبوس
نگاه می کنم از پنجره بیابان را
نگاه می کنم و آسمان پر از ابر ست
چقدر عاشقم این آفتاب پنهان را...
چقدر تشنه ام و تازه کربلای یک است
چقدر سخت گذشتیم مرز مهران را
نسیم از طرف مشهد الرضا ست... ولی
نگاه کن حرم سرور شهیدان را...

■ زبان

عنصر زبان محملی است برای بیان اندیشه ها و عواطف شاعر و ارائه خیال شعری او. این عنصر تحت تاثیر عناصر درونی شعر دستخوش تغییر و تحول می شود. نگاه تازه به جهان، تازه تر شدن زبان شعری را در پی دارد، امری که به خوبی در آثار نسل های اخیر شعر حوزه به چشم می آید.